



STORTINGET

Representantforslag 152 S

(2017–2018)

fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Maria Aasen-Svensrud og Jan Bøhler

Dokument 8:152 S (2017–2018)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Maria Aasen-Svensrud og Jan Bøhler om å styrke folks rettssikkerhet slik at de som har rett, også kan få rett

Til Stortinget

Bakgrunn

Tilgang på advokat, rettslige råd og konfliktløsning i og utenfor domstolene skal være for alle, ikke kun for folk med god råd eller for næringslivet.

I en tid hvor stadig flere velferdsgoder blir gjenstand for rettsliggjøring, vil ulik tilgang på kvalifiserte juridiske råd og domstolsbehandling bidra til økte forskjeller i samfunnet. De som ikke har råd til advokat eller annen juridisk bistand, stiller svakere enn de som har råd. Lovene blir i realiteten ikke lik for alle. Det er liten hjelp i å ha rett hvis kostnadene med en nødvendig domstolsbehandling hindrer at man får rett. Viktige velferdsgoder knyttet til familien, barna, hjemmet eller arbeid kan gå tapt.

De fleste kan komme i en konflikt i løpet av livet som gjør at man har behov for domstolsbehandling eller rettslig bistand alene. Det kan for eksempel være i saker som gjelder erstatning etter pasientskade, huskjøp der huset viste seg å være i dårligere stand enn man trodde, eller foreldre som ikke klarer å bli enige om omsorgen for ungene sine. Der situasjonen låser seg helt fast, må konfliktløsning ved domstolen være praktisk mulig. Selv om samfunnet skal tilstrebe andre konfliktløsningsmekanismer, må også vanlige folk i ytterste

konsekvens ha mulighet til å prøve saken sin for domstolene.

Risikoen for å bli tilkjent betydelige saksomkostninger i en sivil sak er en utfordring for rettssikkerheten til vanlige folk. Det er behov for å iverksette tiltak for å redusere saksomkostningene ved konfliktløsning i domstolene. Dette handler ikke bare om fri rettshjelp og sakførsel til den med svært lav inntekt. Det handler om vanlige folk, vanlige tvister og vanlige saker.

Det bør utvikles flere tiltak som mer effektivt løser saker tidligere, og som også gjør eventuell domstolsbehandling enklere og rimeligere for partene. I tillegg er det behov for å redusere ubalansen mellom parter i saker hvor bare den ene oppnår å få dekket sine kostnader til advokat og hvor den andre ikke får dette. Et retts hjelpssystem med betydelig høyere inntektsgrenser og graderte egenandeler vil i stor grad kunne forhindre slik urettferdighet.

Om behovet for å redusere høye saksomkostninger ved konfliktløsning i domstolene

Adgangen til å kunne søke konfliktløsning ved domstolene er grunnleggende i en rettsstat. Mange mennesker, med helt vanlig inntekt, opplever imidlertid konfliktløsning ved domstolene som utilgjengelig som følge av risikoen for å tape saken og bli idømt svært høye saksomkostninger. Lagdommer Ruth Anker Høier foretok i 2015 en undersøkelse som viser den økonomiske risikoen man tar ved å ta saken til retten. Undersøkelsen viste at den som tapte saken i lagmannsretten, måtte ut med et sted mellom 300 000–700 000 kroner til dekning av egne og motpartens saksomkostnader. Dette er en utfordring fordi tilgang på domstolsbehandling skal være reell, og fordi kostnadsnivået vil kunne føre til at

folk ikke tar sjansen på å ta saken sin til retten, selv om de mener de «har rett».

Advokat Bremset i BA-HR uttalte til Dagens Næringsliv 16. februar 2017 at

«Å gå rettens vei for en vanlig person, er risikosport. Det er nesten ingen privatpersoner som ville satset mange hundre tusen kroner på rødt eller svart på kasino. Ingen er så risikovillige. Men havner man i en tvist, kan følelsene ta over, og plutselig legger man ut på en usikker ferd som kan ende opp med å koste mange hundre tusen, kanskje over en million. Man bør derfor tenke på en retts sak som en økonomisk investering, eller et veddemål om man vil, og spørre hvor mye man er villig til å satse.»

Uttalelsen illustrerer at de høye kostnadene ved domstolsbehandling er blitt en betydelig utfordring for rettsikkerheten.

Momenter som bidrar til dyre rettsoppgjør, er at dommere ikke ofte nok griper inn for å redusere kostnader og ressursbruk i enkeltsaker, at advokatkostnadene er høye, og at rettskostnadene kan overstige verdien av tvisten. Det er en tendens til at sakene eser ut og blir uforholdsmessig store. Det er derfor behov for å snu denne trenden og redusere saksomkostningene, slik at konfliktløsning ved domstolene reelt sett oppleves som tilgjengelig for vanlige folk. I denne sammenheng bør regjeringen følge opp evalueringen av tvisteloven. Tiltak som kan sørge for mer aktiv dommerstyring i tvisteloven, bør «strammes til», slik at risikoen for høye saksomkostninger ved konfliktløsning ved domstolene går ned.

Beløpet for småkravsprosess bør økes slik at denne prosessformen fanger opp alminnelige saker. Småkrav er saker hvor verdien på det man strides om, er lavere enn 125 000 kroner. Denne prosessformen er en enkel, rask og billig måte å behandle tvister på. Dagens grense på 125 000 kroner er så lav at saker som det ellers ville være formålstjenlig å behandle med småkravsprosess, faller utenfor. For eksempel kan man se for seg at en konflikt om oppussing av et bad vil falle utenfor fordi det ofte vil ha en tvistesum over 125 000 kroner. Grensen bør økes og knyttes opp mot grunnbeløpet i folketrygden, slik at grensen er dynamisk.

Om behovet for økt bruk av konfliktløsning utenfor domstolene

Det er også behov for å øke tilgangen på rimelige advokattjenester og rettslige råd samt å styrke mekling og konfliktløsning utenfor domstolen.

Økt bruk av konfliktløsningsmekanismer utenfor domstolene bidrar til billigere, raskere og mer effektiv konfliktløsning. Derfor bør disse mekanismene, som mekling, forlikråd og konfliktråd, styrkes og videreutvikles.

Folk skal oppleve at de har reell tilgang til kvalifisert rettslig bistand – også før en sak blir en konflikt eller eskalerer og ender i domstolene. Mange erfarer at rettslig bistand er dyrt, og opplever en usikkerhet om pris ved bruk av advokat. Det må derfor legges til rette for økt tilgang til rettslig bistand for folk flest.

Tilgang på rimelig rettshjelp og førstelinjerettshjelp lokalt vil også kunne avverge flere saker og tidligere skape sikkerhet om hvordan den rettslige situasjonen er.

Forslagsstillerne viser til stortingsmeldingen om rettshjelp, jf. St.meld. nr. 26 (2008–2009), og mener et system med utvidelse av anvendelsesområdet for rettshjelp, betydelig utvidelse av inntektsgrenser og innføring av graderte egenandeler vil kunne imøtekomme flere sitt behov for rettslig bistand. Det er dessuten viktig at den rettshjelp som gis, er solid og kvalitetsmessig holdbar. En utvidelse av det rettslige anvendelsesområdet for å gi rettshjelp vil sørge for at det blir billigere å benytte advokat for folk flest, fordi flere får tilgang på advokattjenester etter offentlig timesats.

For å sikre god advokatdekning til disse sakene er det avgjørende med god tilgang på advokater. Forslagsstillerne viser til at Stortinget i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2018 ba regjeringen sikre forutsigbarhet knyttet til regulering av offentlig salærsats for advokater, blant annet ved at satsene i tilknytning til ordningene med fri rettshjelp og bistand i straffesaker samsvarer bedre med lønns- og prisutviklingen, jf. Innst. 2 S (2017–2018), og forutsetter at vedtaket følges opp som lovet i revidert nasjonalbudsjett. I tillegg til dette mener forslagsstillerne regjeringen bør fremme forslag til ulike modeller for årlige drøftinger eller forhandlinger mellom staten og Advokatforeningen ved fastsettelsen av den offentlige salærsatsen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen i løpet av 2018 fremlegge forslag til ny rettshjelpsmodell som er i tråd med vurderingene i Dokument 8:152 S (2017–2018), og som sikrer flere bedre rettshjelp ved blant annet utvidelse av anvendelsesområdet, graderte egenandeler og heving av inntektsgrenser.
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til ulike modeller for årlige drøftinger eller forhandlinger mellom staten og Advokatforeningen ved fastsettelsen av den offentlige salærsatsen.
3. Stortinget ber regjeringen legge til rette for tilgang på rimelig rettshjelp og førstelinjerettshjelp lokalt, for eksempel gjennom etablering av lokale rettssen-

tre som også kan tilby flere juridiske tjenester under ett tak.

4. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at forliksrådene og konfliktrådene styrkes faglig, og at ordninger som bidrar til økt bruk av megling og konfliktløsning utenfor domstolene, styrkes.
5. Stortinget ber regjeringen iverksette konkrete tiltak for å få ned saksomkostningene, slik at risikoen for høye saksomkostninger for vanlige folk reduseres,

heriblant legge til rette for en mer dommerstyrt prosess.

6. Stortinget ber regjeringen stille krav til domstolene om å aktivt, i hver enkelt sak, avgjøre om det har vært «rimelig å pådra kostnadene» ved fastsettelse av saksomkostningene.
7. Stortinget ber regjeringen fremme en sak for Stortinget om å øke grensen for småkravprosess og knytte grensen opp mot grunnbeløpet i folketrygden, slik at flere saker kan behandles som småkrav.

1. mars 2018

Lene Vågslid

Maria Aasen-Svensrud

Jan Bøhler

